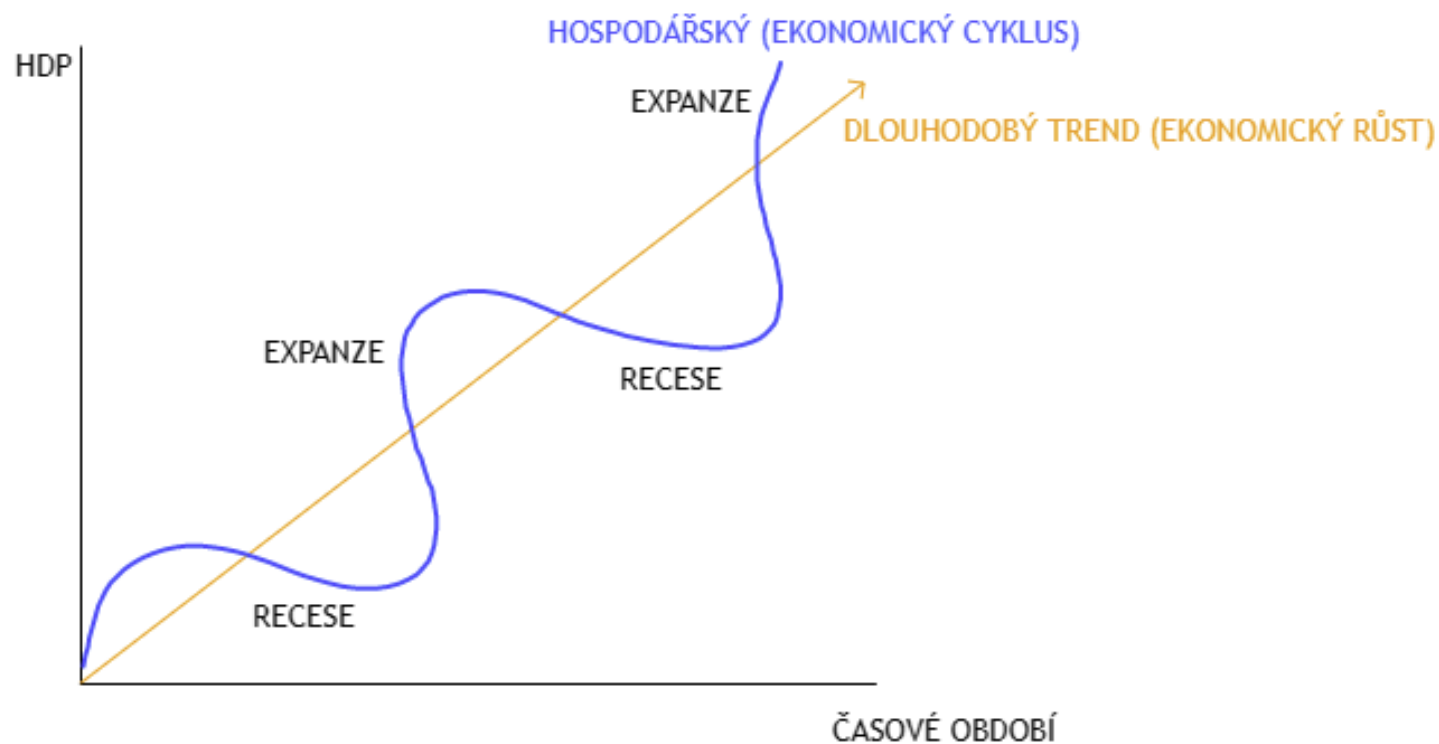

6. Hospodářské cykly a dopad krizí na surovinový průmysl

prof. Ing. Lenka Fojtíková, Ph.D.

Ekonomický cyklus jako kolísání tempa růstu reálného HDP okolo svého trendu

Ekonomický růst

Ekonomický růst je výsledkem změn v dané zemi dostupných výrobních faktorů a změn v intenzitě využití/produktivitě těchto výrobních faktorů.

Typy ekonomického růstu:

- Extenzivní ekonomický růst
- Intenzivní ekonomický růst
  - Význam technologického pokroku a růst efektivnosti ve výrobě

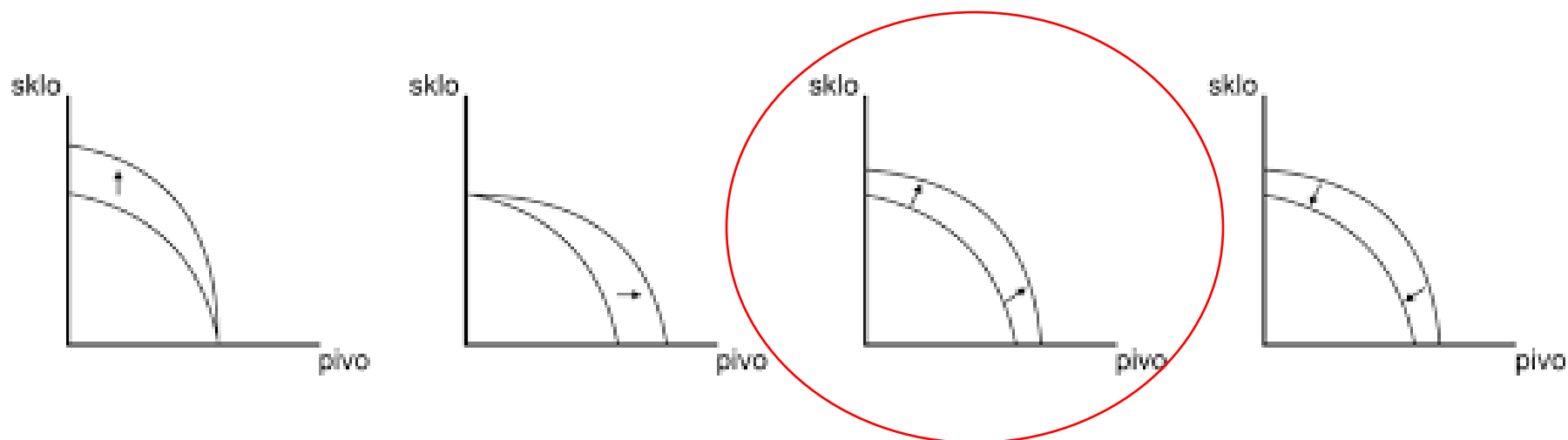
Teorie ekonomického růstu

Teorie ekonomického růstu se snaží zobecnit zkušenosti z různých zemí a údobí a zjistit příčiny materiální prosperity, či chudoby národů.

Teorie ekonomického cyklu

Teorie ekonomického cyklu se zabývají příčinami nestabilního růstu či poklesu reálného HDP v čase (krátkodobým kolísáním agregátního výstupu ekonomiky).

Znázornění ekonomického růstu prostřednictvím PPF

Jestliže v ekonomice dojde ke zvýšení objemu výrobních faktorů nebo jejich produktivity, lze docílit vyšší produkce skupiny výrobků/služeb (sklo) při nezměněné produkci skupiny výrobků/služeb (pivo)

Měření ekonomického růstu

$$\text{Ekonomický růst} = Q_t - Q_{t-1}$$

Q ... reálný produkt v daném roce

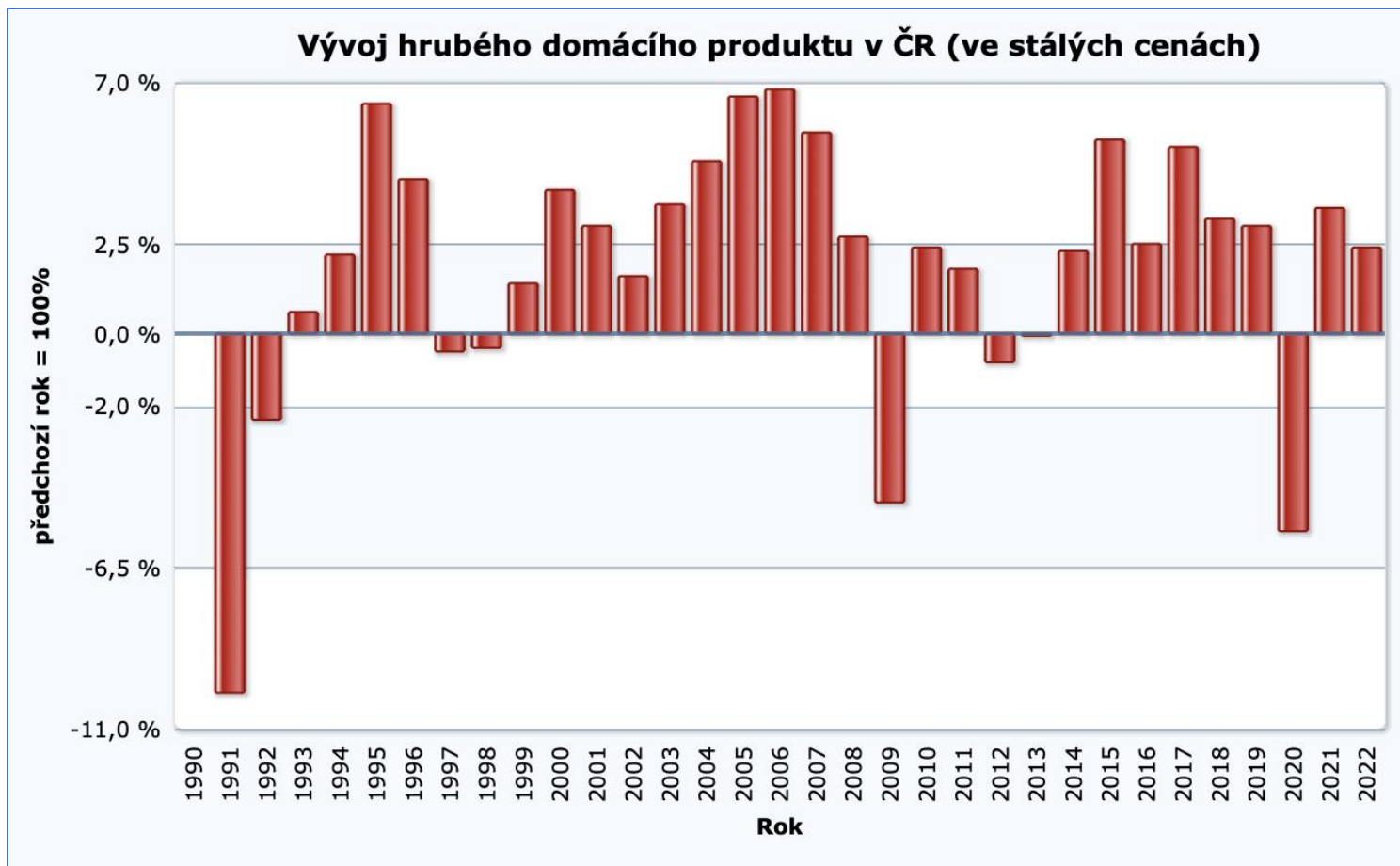
Q_{t-1} ... reálný produkt v předcházejícím roce

$$\text{Míra ekonomického růstu} = \frac{Q_t - Q_{t-1}}{Q_{t-1}} \cdot 100$$

Míra/tempo ekonomického růstu v % vyjadřuje změnu reálného produktu ekonomiky, k níž došlo v průběhu 1 roku

---

Tempo růstu nevypovídá o ekonomické kondici země/kvalitě růstu

„negativní“ ekonomický růst

„nulový“ ekonomický růst

Bariéry ekonomického růstu

Nedostatek:

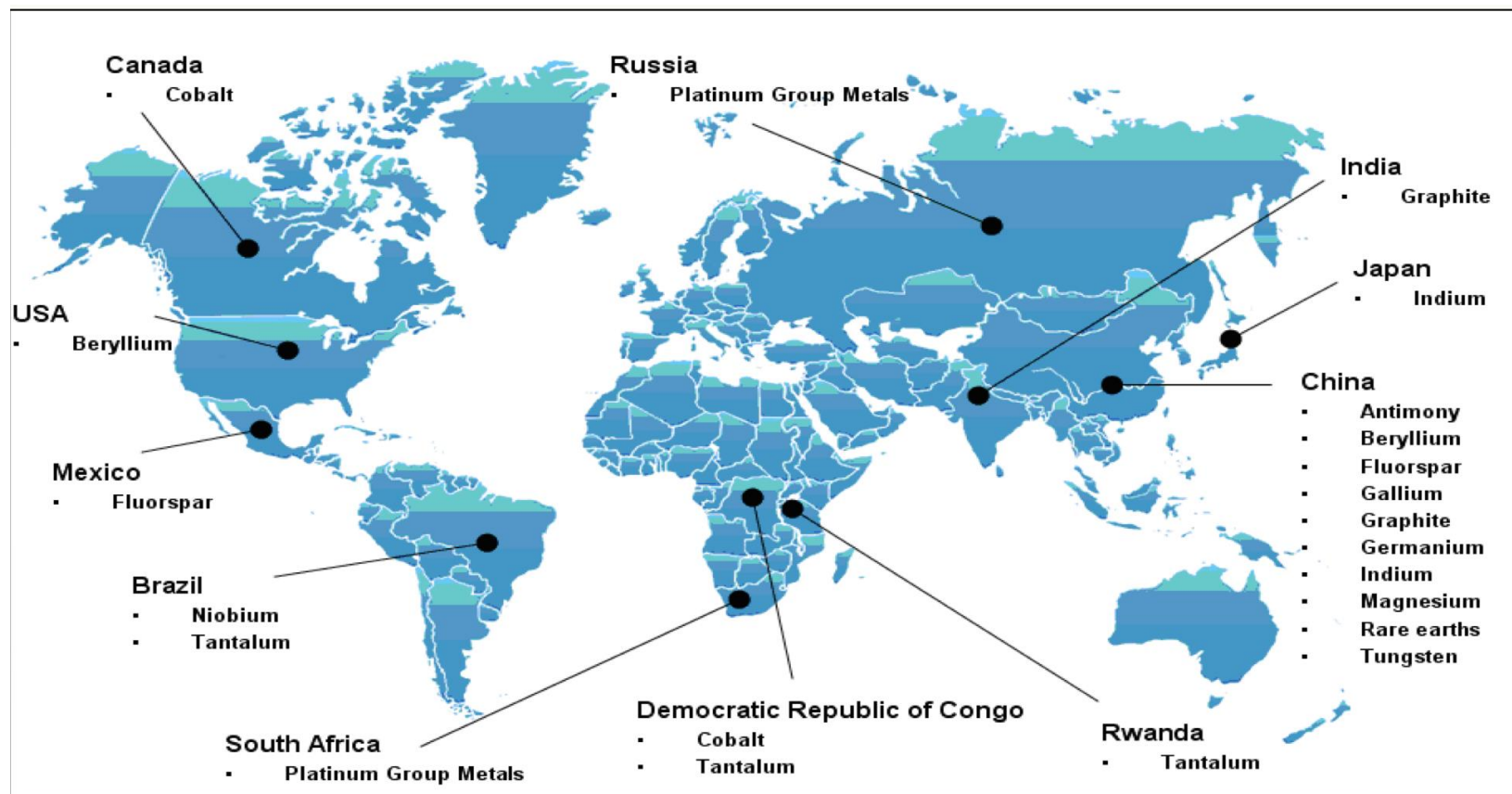
- pracovní síly
- devizových prostředků
- investic
- inovací
- bariéra environmentální

Hospodářský růst a mezinárodní směna

Země, která nedisponuje dostatkem některého z výrobních faktorů, může prostřednictvím mezinárodní směny tento výrobní faktor (surovinu) získat, pakliže je schopna případným obchodním partnerům či investorům nabídnout adekvátní protihodnotu

Mezinárodní směna je jedním z potenciálních zdrojů ekonomického růstu zemí

Příklad: Dovoz surovin do ČR ze zahraničí

Agregátní poptávka

ukazuje vztah mezi **cenovou hladinou a reálným HDP**, který domácnosti a firmy chtějí kupovat

Cenovou hladinu měříme cenových indexem

Rozdíl mezi agregátní poptávkou a tržní poptávkou (poptávané množství jednoho statku)

Efekt reálných peněžních zůstatků – když se *zvýší cenová hladina*, lidé a firmy zjišťují, že se jim snížily reálné peněžní zůstatky, aby je udržely v původní výši, prodávají dluhopisy apod. → snížení tržní hodnoty dluhopisů a zvýší se úroková míra → klesnou investice a spotřeba → pokles poptávaného reálného HDP (*pokles cenové hladiny* má opačný průběh)

Křivka agregátní poptávky (AD) je klesající funkcí cenové hladiny

Po křivce AD se ekonomika pohybuje, když se při dané nominální peněžní zásobě **mění cenová hladina**.

Celá křivka AD se posouvá, když se **mění nominální peněžní zásoba**.

Agregátní nabídka

Představuje vztah mezi **cenovou hladinou a reálným HDP**, který firmy chtějí vyrábět

Rozdíl mezi agregátní nabídkou a tržní nabídkou (nabízené množství jednoho statku)

Problém peněžní iluze – člověk nebo firma si uvědomuje růst své vlastní ceny, ale neuvědomuje si růst ostatních cen

Peněžní iluze je příčinou toho, že růst cen vede k růstu produkce a zaměstnanosti

Avšak po čase peněžní iluze vyprchají a zaměstnanost a produkce se vracejí na svou původní úroveň

Agregátní nabídka – pokračování

Kolektivní mzdové dohody

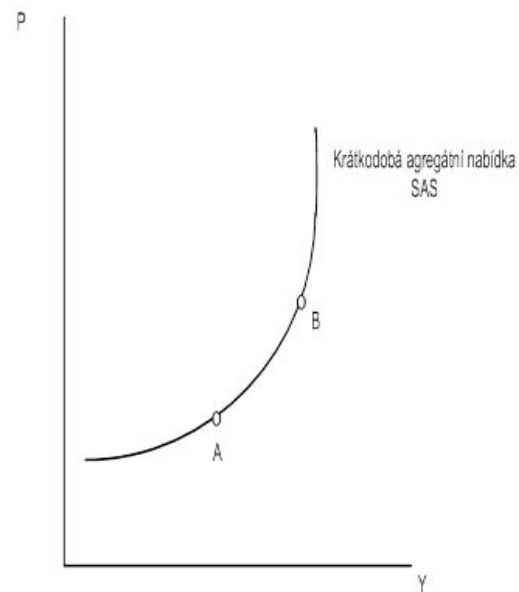
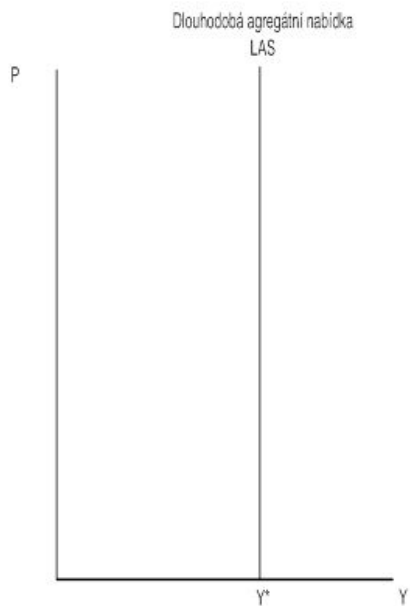
- Jsou překážkou pro pokles nominálních mezd a tím i cen
- Jsou příčinou krátkodobých mzdových a cenových strnulostí
- Nominální ceny a mzdy jsou strnulé směrem dolů → firmy jsou pak nuceny snižovat výrobu a zaměstnanost

Přirozená míra zaměstnanosti – úroveň, na kterou se zaměstnanost vrací po vyprchání peněžních iluzí a po prolomení mzdových strnulostí

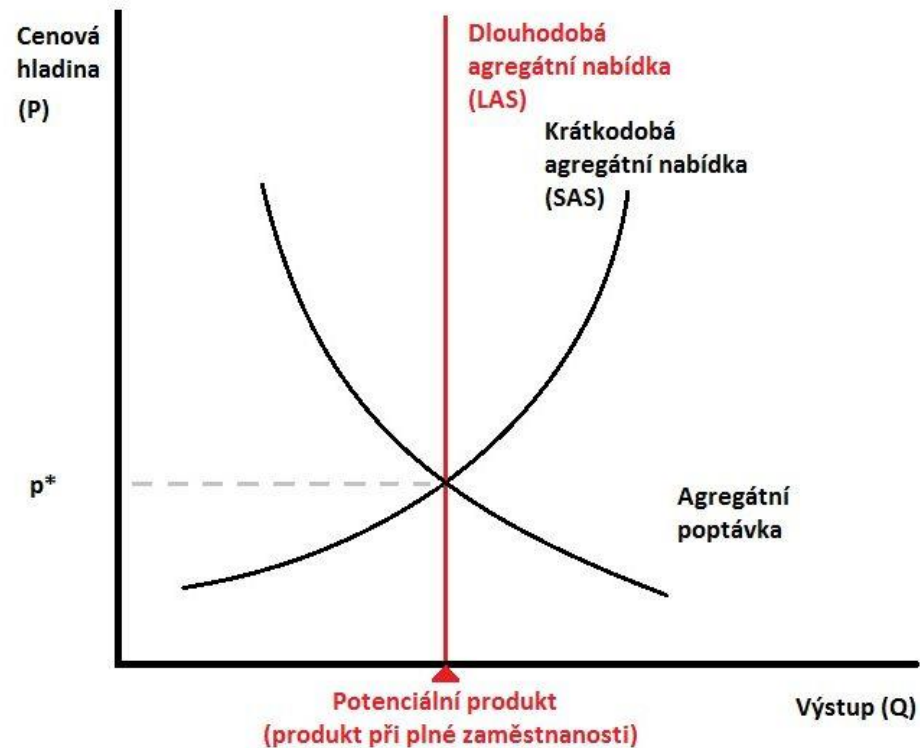
Potenciální produkt – produkt, který se vyrábí při přirozené míře nezaměstnanosti, není ovlivněn změnami cenové hladiny (pouze krátkodobě)

Křivka agregátní nabídky **krátkého období** AS (SAS) a **dlouhého období** LAS

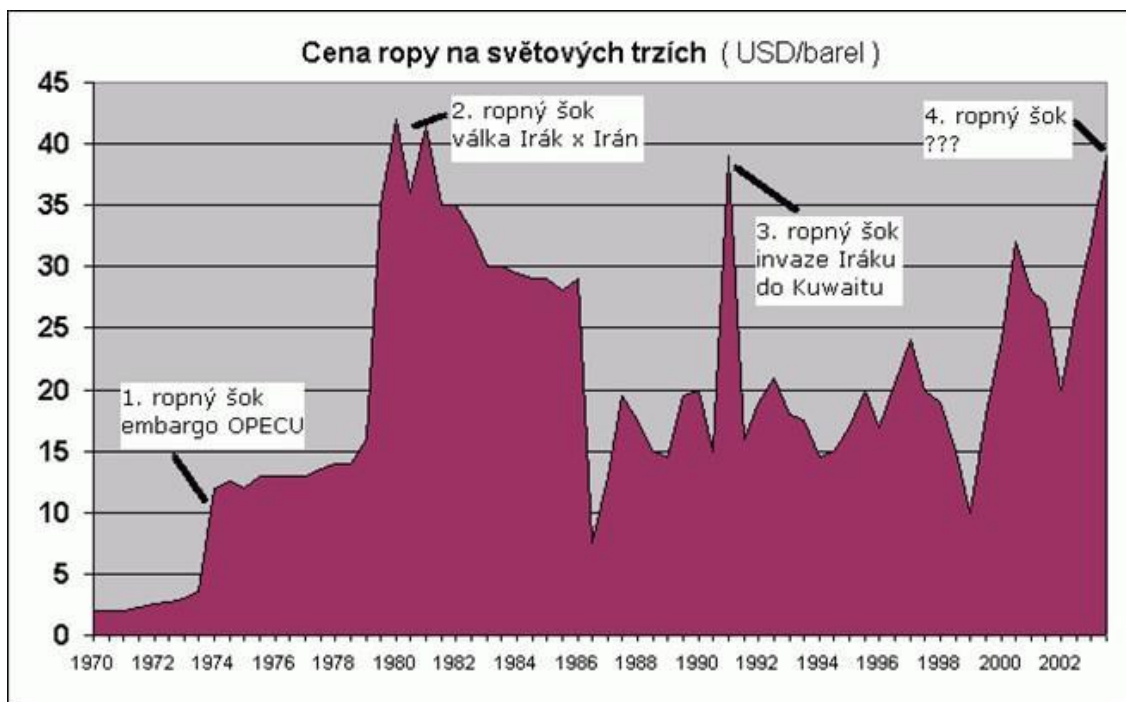
Agregátní nabídka

Model AS-AD

Nabídkové šoky – ropný šok

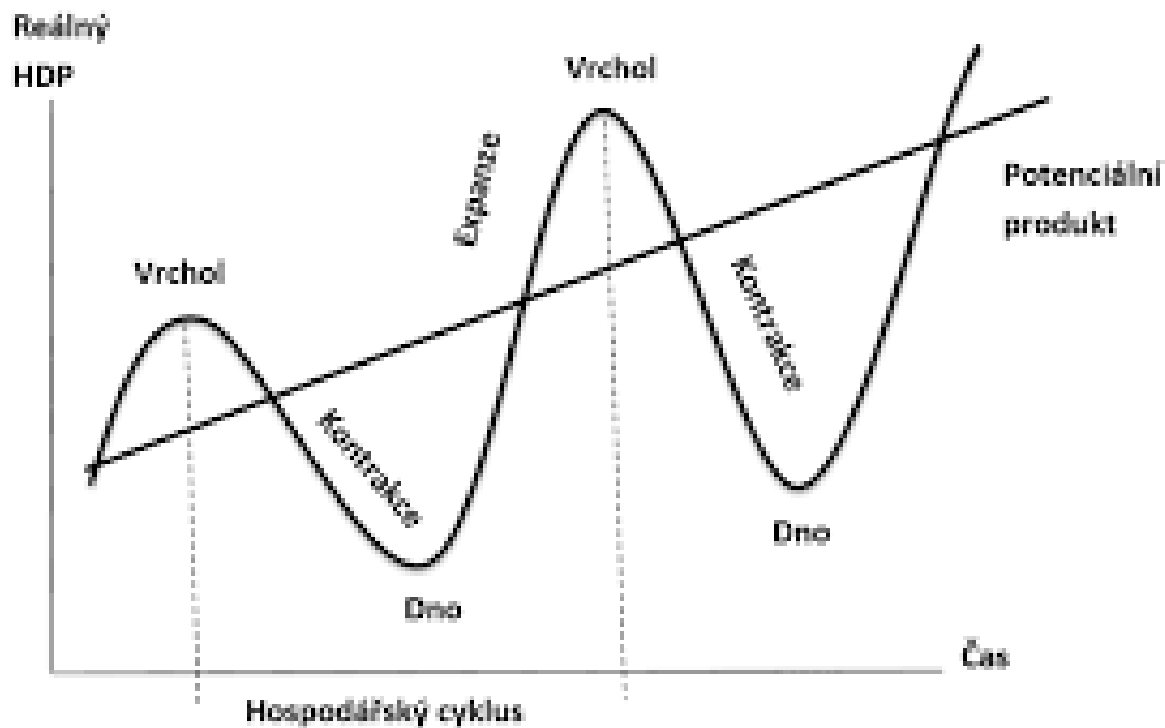
Nepříznivý ropný šok v důsledku růstu ceny ropy

- pokles reálného HDP
- růst cenové hladiny

Pozitivní ropný šok v důsledku poklesu ceny ropy

- růst reálného HDP
- pokles cenové hladiny

Ekonomický cyklus

Expanze
Oživení
Obnova

Vrchol
Konjunktura
Prosperita
Boom

Kontrakce
Recese
Krise

Dno
Sedlo

Perioda ekonomického cyklu je dána počtem měsíců, které uplynou mezi „body zvratu“ v průběhu cyklického pohybu.

Amplituda ekonomického cyklu odpovídá počtu měsíců, které v průběhu cyklického pohybu uplynou mezi vrcholem a dnem.

V minulosti se rozlišovaly ekonomické cykly s různou délkou trvání: Kitchinovy cykly (cca 40 měsíců), Juglarovy cykly (9-10 let), Kuznetzovy cykly (20 let) a Kondratěvovy cykly (50 let)

Realita → jen stěží lze nalézt dva naprosto stejné ekonomické cykly

Společné rysy ekonomických cyklů

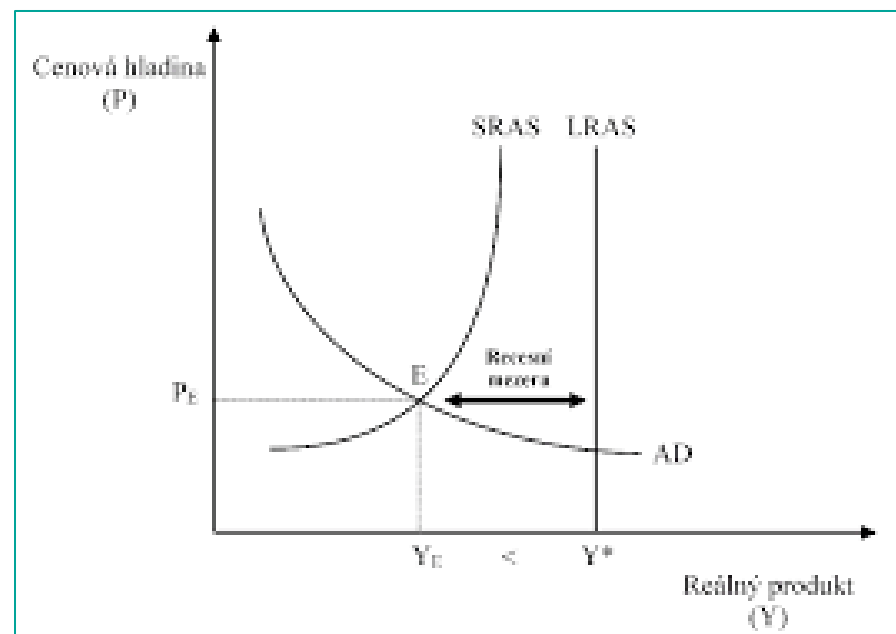
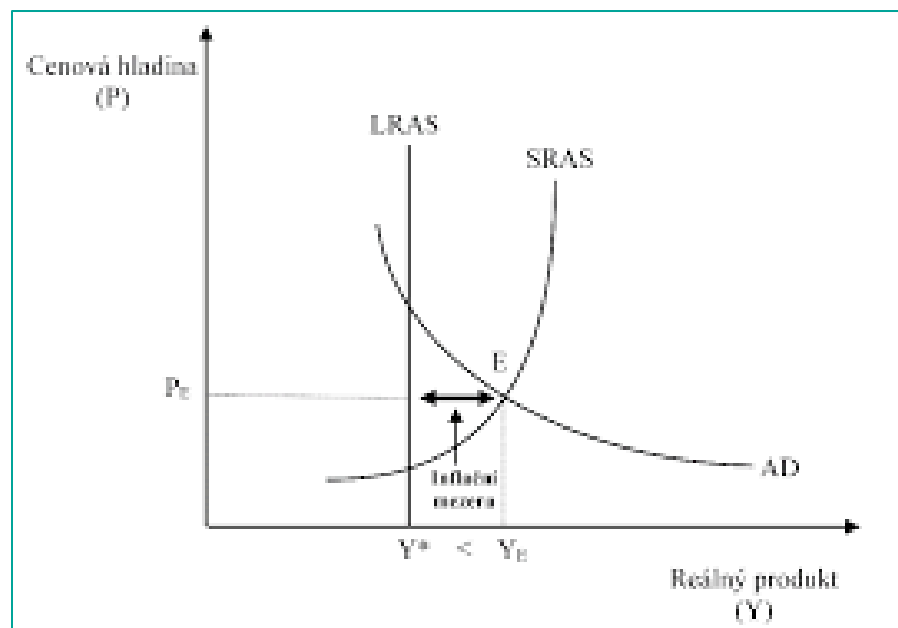
Ekonomické veličiny se během cyklických změn reálného HDP pohybují buď stejným směrem jako HDP, nebo směrem opačným →

- procyklické veličiny
- kontracyklické veličiny
- acyklické veličiny

Ekonomické veličiny buď systematicky předbíhají ve svém vývoji reálný HDP, nebo se za jeho pohyby opoždějí →

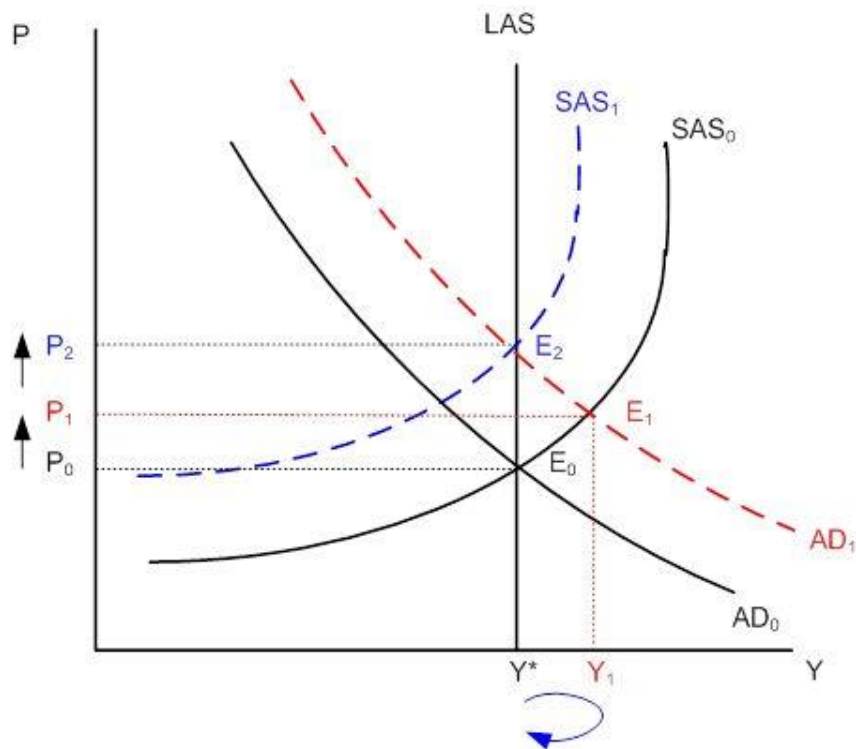
- předstihové veličiny
- zpožděné veličiny
- koincidentní veličiny

Ekonomický cyklus v modelu AD-AS

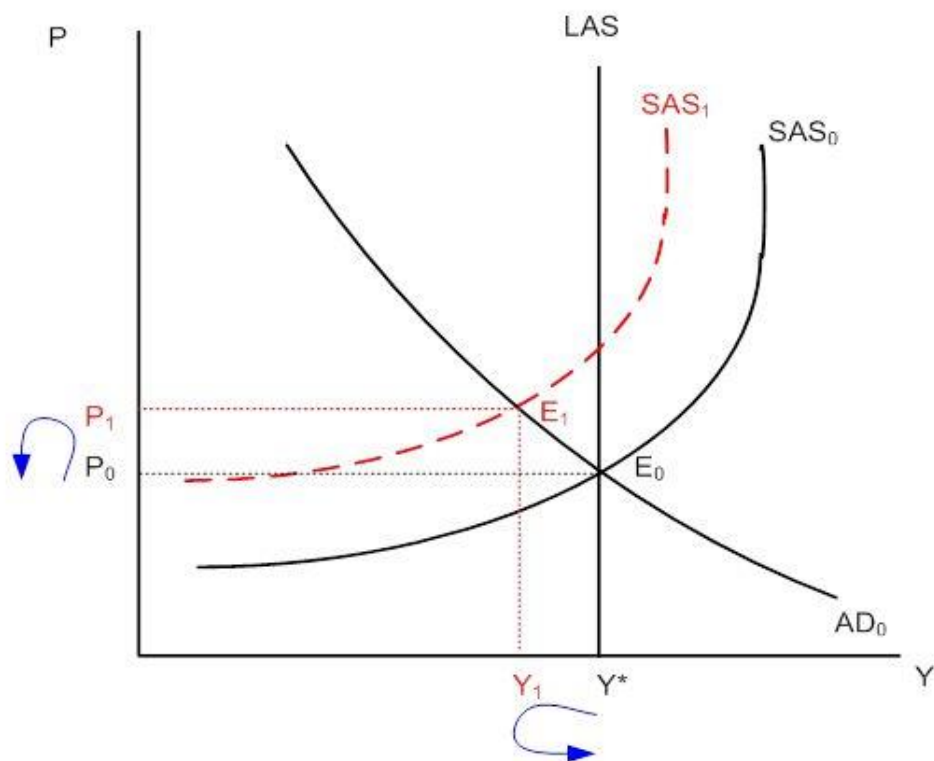
Rovnováha v modelu AD – AS

růst agregátní poptávky

Rovnováha v modelu AD – AS

pokles krátkodobé agregátní nabídky

Příčiny hospodářských cyklů

Monetární teorie cyklu vidí příčinu ve změnách peněžní zásoby, které jsou způsobeny poptávkovými šoky v ekonomice

- přechodný pokles úrokové míry
- špatné investice

Hospodářské cykly jsou ve své podstatě investičními cykly

Reálné teorie cyklu vidí příčinu v reálných silách jako jsou inovační vlny

Finanční krize

Investiční cykly bývají zesíleny chováním lidí na trzích aktiv – **pokles úrokové míry zvyšuje cenu aktiv**

Hospodářská expanze může vést ke vzniku **spekulační bubliny na trzích aktiv** → prasknutí bubliny a ceny aktiv se zhroutí → **finanční krize** → prohloubení ekonomické recese

Finanční krize mohou být doprovázeny bankovní panikou → ***run na banky*** (hromadné vybírání vkladů)

Centrální banka může zachránit komerční banky před krachem → je věřitel poslední instance a poskytne bankám diskontní půjčky

Table 2: GDP and merchandise trade by region, 2007-2009

(Annual % change at constant prices (2005))

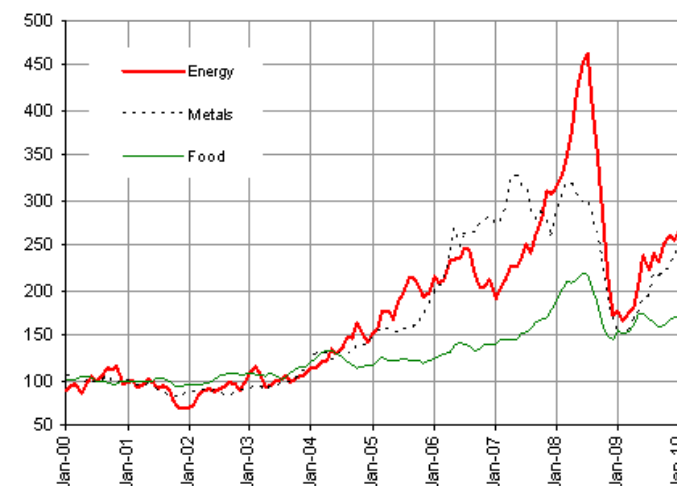
	GDP			Exports			Imports		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
World	3.8	1.6	-2.3	6.4	2.1	-12.2	6.1	2.2	-12.9
North America	2.2	0.5	-2.7	4.8	2.1	-14.4	2.0	-2.4	-16.3
United States	2.1	0.4	-2.4	6.7	5.8	-13.9	1.1	-3.7	-16.5
South and Central America ^a	6.4	5.0	-0.8	3.3	0.8	-5.7	17.6	13.3	-16.3
Europe	2.9	0.8	-4.0	4.2	0.0	-14.4	4.4	-0.6	-14.5
European Union (27)	2.8	0.7	-4.2	4.0	-0.1	-14.8	4.1	-0.8	-14.5
Commonwealth of Independent States (CIS)	8.3	5.3	-7.1	7.5	2.2	-9.5	19.9	16.3	-20.2
Africa	5.8	4.7	1.6	4.8	0.7	-5.6	13.8	14.1	-5.6
Middle East	5.5	5.4	1.0	4.5	2.3	-4.9	14.6	14.6	-10.8
Asia	6.0	2.7	0.1	11.7	5.5	-11.1	8.2	4.7	-7.9
China	13.0	9.0	8.5	19.8	8.6	-10.5	13.8	3.8	2.8
Japan	2.3	-1.2	-5.0	9.4	2.3	-24.9	1.3	-1.3	-12.8
India	9.4	7.3	5.4	14.4	14.4	-6.2	18.7	17.3	-4.4
Newly industrialized economies (4) ^b	5.6	1.6	-0.8	9.0	4.9	-5.9	5.3	3.5	-11.4

^a Includes the Caribbean.

^b Hong Kong, China; Republic of Korea; Singapore and Chinese Taipei.

Source: WTO Secretariat.

Chart 5: Prices of selected primary products, January 2000—January 2010
(Indices, 2000=100)

Source: IMF Primary Commodity Prices.

Table 1: Quarterly growth in world trade in manufactures by product, 2008Q1-2009Q3

(y-o-y percentage change in current US dollars)

	2008Q1	2008Q2	2008Q3	2008Q4	2009Q1
Manufactures	15.7	18.6	13.2	-10.4	-27.6
Iron and steel	14.6	27.0	42.7	5.4	-37.3
Chemicals	19.3	24.5	21.7	-5.9	-23.5
Office and telecom equipment	10.0	13.2	7.2	-13.9	-28.4
Automotive products	15.3	15.8	3.4	-26.0	-46.9
Industrial machinery	21.9	22.7	15.7	-7.3	-28.8
Textiles	10.3	8.9	3.4	-12.8	-26.9
Clothing	10.3	11.4	7.9	-2.5	-10.4

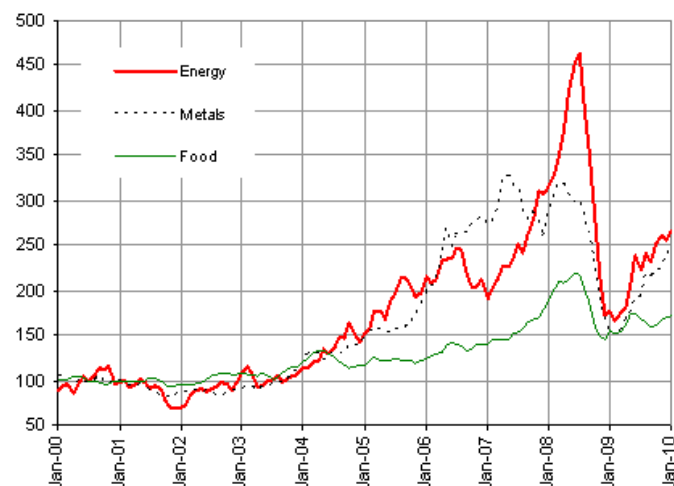
	2008Q1	2008Q2	2008Q3	2008Q4	2009Q1	2009Q2	2009Q3
	15.7	18.6	13.2	-10.4	-27.6	-29.8	-21.5
	14.6	27.0	42.7	5.4	-37.3	-54.7	-55.0
	19.3	24.5	21.7	-5.9	-23.5	-24.4	-16.6
	10.0	13.2	7.2	-13.9	-28.4	-22.2	-15.3
	15.3	15.8	3.4	-26.0	-46.9	-45.6	-28.6
	21.9	22.7	15.7	-7.3	-28.8	-36.0	-31.9
	10.3	8.9	3.4	-12.8	-26.9	-26.8	-17.3
	10.3	11.4	7.9	-2.5	-10.4	-15.5	-12.1

Table 2: GDP and merchandise trade by region, 2007-2009

(Annual % change at constant prices (2005))

	GDP			Exports			Imports		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
World	3.8	1.6	-2.3	6.4	2.1	-12.2	6.1	2.2	-12.9
North America	2.2	0.5	-2.7	4.8	2.1	-14.4	2.0	-2.4	-16.3
United States	2.1	0.4	-2.4	6.7	5.8	-13.9	1.1	-3.7	-16.5
South and Central America ^a	6.4	5.0	-0.8	3.3	0.8	-5.7	17.6	13.3	-16.3
Europe	2.9	0.8	-4.0	4.2	0.0	-14.4	4.4	-0.6	-14.5
European Union (27)	2.8	0.7	-4.2	4.0	-0.1	-14.8	4.1	-0.8	-14.5
Commonwealth of Independent States (CIS)	8.3	5.3	-7.1	7.5	2.2	-9.5	19.9	16.3	-20.2
Africa	5.8	4.7	1.6	4.8	0.7	-5.6	13.8	14.1	-5.6
Middle East	5.5	5.4	1.0	4.5	2.3	-4.9	14.6	14.6	-10.6
Asia	6.0	2.7	0.1	11.7	5.5	-11.1	8.2	4.7	-7.9
China	13.0	9.0	8.5	19.8	8.6	-10.5	13.8	3.8	2.8
Japan	2.3	-1.2	-5.0	9.4	2.3	-24.9	1.3	-1.3	-12.8
India	9.4	7.3	5.4	14.4	14.4	-6.2	18.7	17.3	-4.4
Newly industrialized economies (4) ^b	5.								

Chart 5: Prices of selected primary products, January 2000—Jan (Indices, 2000=100)

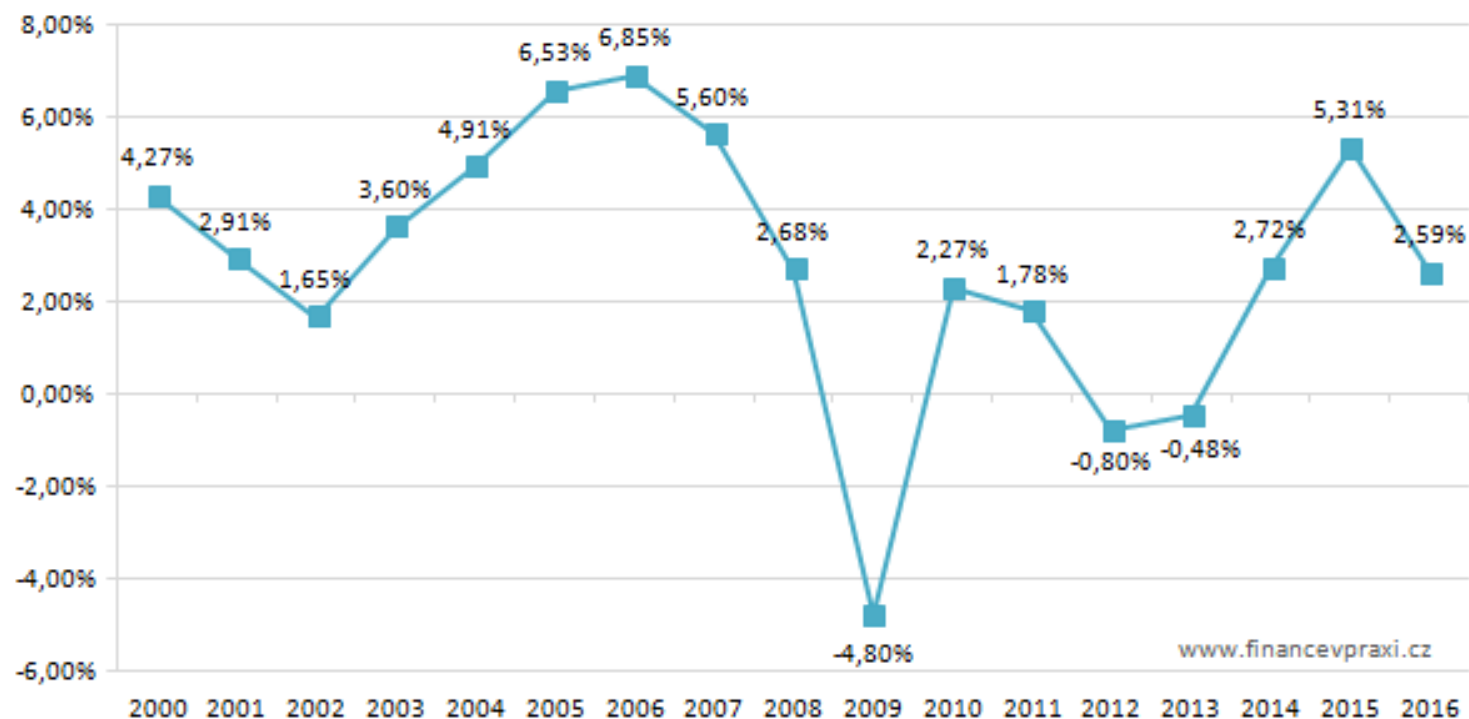
Source: IMF Primary Commodity Prices.

Table 1: Quarterly growth in world trade in manufactures by product, 2008Q1-2009Q3

(y-o-y percentage change in current US dollars)

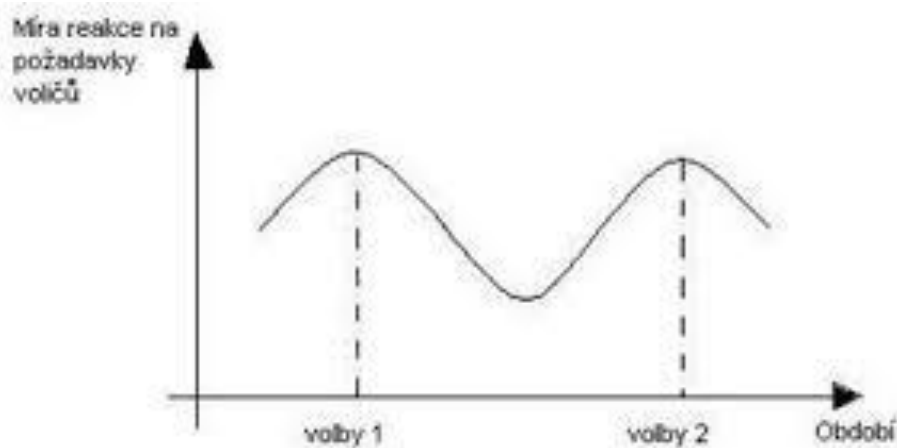
	2008Q1	2008Q2	2008Q3	2008Q4	2009Q1	2009Q2	2009Q3
	15.7	18.6	13.2	-10.4	-27.6	-29.8	-21.5
	14.6	27.0	42.7	5.4	-37.3	-54.7	-55.0
	19.3	24.5	21.7	-5.9	-23.5	-24.4	-16.6
Equipment	10.0	13.2	7.2	-13.9	-28.4	-22.2	-15.3
	15.3	15.8	3.4	-26.0	-46.9	-45.6	-28.6
	21.9	22.7	15.7	-7.3	-28.8	-36.0	-31.9
	10.3	8.9	3.4	-12.8	-26.9	-26.8	-17.3
	10.3	11.4	7.9	-2.5	-10.4	-15.5	-12.1

Tempo růstu reálného HDP v ČR (ceny roku 2010)

Politicko-ekonomický cyklus

- Cyklické kolísání ekonomiky podléhá i politickým vlivům
- Politické strany, voliči a osobní zájmy politiků maximalizující svůj užitek
- Těsný vztah mezi volebním/politickým cyklem v zemi a cyklickými změnami reálného agregátního výstupu, zaměstnanosti, cenové hladiny apod.

Děkuji za pozornost

prof. Ing. Lenka Fojtíková, Ph.D.

+420 596 994 560

lenka.fojtikova@vsb.cz

www.vsb.cz